

Sygn. akt III CSK 205/07

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 8 listopada 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Strus (sprawozdawca)

SSN Hubert Wrzeszcz

w sprawie z powództwa D. S.A. w W.

przeciwko M.G.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 8 listopada 2007 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 26 stycznia 2007 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny po rozpoznaniu sprawy na skutek apelacji powodowej Spółki zmienił wyrok Sądu Okręgowego uchylający nakaz zapłaty i oddalający powództwo w stosunku do pozwanej M. G. w ten sposób, że nakaz zapłaty z 19 sierpnia 2003 r. utrzymał w mocy w odniesieniu do wymienionej pozwanej oraz zasądził na rzecz powodowej Spółki 9.800 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Wyrok uwzględniał następujące okoliczności:

Pozwana M. G. poręczyła weksel niepełny wystawiony przez G. Spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością w celu zabezpieczenia roszczeń strony powodowej wynikających z umowy leasingu z dnia 14 czerwca 2002 r. nr [...] zawartej przez powódkę z G. s.c. B. G. i M. G. z siedzibą w K. Weksel został uzupełniony na kwotę 70.000 zł, stanowiącą równowartość pozostałych rat opłat obciążających według umowy leasingobiorcę, a zobowiązani nie zapłacili tej kwoty. W związku z tym Sąd Okręgowy na żądanie powódki wydał nakaz zapłaty przeciw wystawcy i poręczycielom. Zarzuty wniosła skutecznie tylko pozwana, podnosząc, że powódka uzupełniając weksel o kwotę obejmującą raty leasingowe za okres następujący po rozwiązaniu przez nią umowy z powodu opóźnienia w zapłacie jednej raty (trzydziestej drugiej spośród sześćdziesięciu), tymczasem ze względu na wypowiedzenie umowy leasingobiorca nie był już zobowiązany do świadczenia jakiegokolwiek kwoty.

Sąd Okręgowy po rozpoznaniu sprawy na skutek zarzutów pozwanej uchylił w stosunku do niej nakaz zapłaty i oddalił powództwo. Sąd ten ustalił, że rata nr 32 opłaty leasingowej została uiszczona wraz z odsetkami z opóźnieniem wynoszącym około dwóch miesięcy. Umowa leasingu została zawarta przed nowelizacją Kodeksu cywilnego dokonaną w ustawie z 26 lipca 2000 r., w związku z czym odpowiedzialność za jej niewykonanie lub nienależyte wykonanie opiera się na ogólnych zasadach odpowiedzialności kontraktowej i wymaga wykazania przez stronę powodową poniesienia szkody, jako przesłanki uzupełnienia weksla gwarancyjnego. Według oceny Sądu Okręgowego powódka nie wykazała, iż jej oświadczenie o wypowiedzeniu umowy dotarło do adresata, tj. wystawcy weksla.

Sąd Apelacyjny rozpoznając sprawę na skutek apelacji powódki zwrócił uwagę na uprawnienie leasingodawcy do wypowiedzenia umowy w razie niezapłacenia opłaty leasingowej w terminie 14 dni od wymagalności lub chwili wezwania (pkt 7.2a umowy). Dokonanie wypowiedzenia łączyło się z uprawnieniem leasingodawcy żądania pozostałych opłat, zaległych i przyszłych do końca okresu leasingu. Deklaracja wekslowa podpisana później niż umowa leasingu upoważniała stronę powodową do uzupełnienia weksła, w razie naruszenia umowy leasingowej, o kwotę odpowiadającą pełnemu zobowiązaniu finansowemu, które wynikało z umowy. Sąd drugiej instancji ustalił również, że wypowiedzenie umowy zostało dokonane, przedmiot leasingu zwrócony, a dopuszczalne co do zasady zarzuty poręczyciela wekslowego dotyczące wypełnienia weksła niezgodnie z warunkami określonymi w tzw. deklaracji wekslowej Sąd uznał za spóźnione (art. 493 § 1 i art. 495 § 3 k.p.c.) i nieusprawiedliwione merytorycznie, ponieważ wynikał z niej szeroki zakres odpowiedzialności dłużnika, obejmujący „wszelkie należności powoda powstałe w związku z łączącą go z wystawcą, umową leasingu”. Sąd nie uwzględnił zarzutu ustnej prolongaty terminu zapłaty 32. raty, ze względu na zastrzeżenie pod rygorem nieważności, pisemnej formy zmiany umowy leasingu.

Dokonując oceny obowiązków i uprawnień wynikających z umowy leasingu Sąd Apelacyjny wskazał, że w pkt 7.4 umowa dopuszczała, mimo wypowiedzenia, dalsze użytkowanie przedmiotu leasingu przez leasingobiorcę warunkując to jednak wypełnieniem wszelkich zobowiązań, łącznie z zapłatą całkowitej sumy opłaty leasingowej, jednak wystawca weksła nie spełnił tych wymagań.

Skarga kasacyjna pozwanej oparta została na obydwu podstawach (art. 398¹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.), wskazując naruszenie prawa materialnego przez niezastosowanie art. 353¹ k.c. oraz art. 483 § 1 k.c. przy ocenie pkt 7.4 ogólnych warunków umowy leasingowej oraz naruszenie przepisów postępowania art. 493 § 1 k.p.c. i art. 495 § 3 k.c. wobec spóźnionego zgłoszenia dowodów przez powódkę, które to uchybienie miało wpływ na wynik sprawy.

Obszerne uzasadnienie skargi kasacyjnej zawiera krytykę postanowienia pktu 7.4 o.w.u.I., jako pozostającego w sprzeczności z intencjami stron wyrażonymi

w tejże umowie, zasadami współżycia oraz naturą stosunku zobowiązaniowego, którego wzorcem jest obowiązujący od 9 grudnia 2000 r. art. 709¹⁵ k.p.c., a nie postanowienia Konwencji Ottawskiej Unidroit z 28 maja 1988 r., które zresztą zostały powołane bez uwzględnienia postanowień ochronnych zawartych w art. 13 tego aktu. Przyjmując, że postanowienia pktu 7.4 mają charakter kary umownej skarżąca podniosła zarzut, zgodnie z art. 483 § 1 k.c. kara mogła być zastrzeżona na rzecz pozwanej a nie od niej, ze względu na rodzaj świadczenia każdej ze stron.

Podstawę procesową skargi wypełnia naruszenie wymienionych wyżej przepisów przez dopuszczenie przez sąd odwoławczy dowodu z dokumentu zawierającego wypowiedzenie umowy przez powoda. Skarżąca wyprowadza z tego wniosek o braku dowodu „rozwiązania kontraktu”.

Prokurator Generalny, do którego Sąd Najwyższy zwrócił się o zajęcie stanowiska w sprawie co do skargi kasacyjnej, rozszerzył argumentację przytoczona w skardze i wyraził pogląd, że winna zostać uwzględniona.

Prokurator Generalny uwzględnił stan orzecznictwa Sądu Najwyższego dopuszczającego w umowach leasingu zawieranych przed 9 grudnia 2002 r. umieszczenie postanowień przewidujących obowiązek zapłaty pozostałych rat opłat, w razie rozwiązania umowy, ze względu na niezapłacenie rat wymagalnych, dostrzegając także rozstrzygnięcia prezentujące pogląd przeciwny. Prokurator Generalny zwrócił uwagę na okoliczności rozpoznawanej sprawy, tj. opóźnienie spłaty tylko jednej raty i uregulowanie jej przed uzupełnieniem weksla oraz na późniejsze oddanie przez stronę powodową przedmiotu leasingu innemu podmiotowi. W dalszych wywodach zwrócono uwagę na ogólnikowość twierdzeń pozwu, nie zawierającego wyliczeń ani wskazania podstawy prawnej lub umownej żądanych kwot. Strona powodowa nie wykazała również poniesienia szkody ani przesłanek wynikających z pktu 7.4 o.w.u.l., a przesłanki wypowiedzenia umowy sformułowano nieprecyzyjnie. Prokurator Generalny zarzucił również naruszenie zasady ekwiwalentności umowy, dostrzegając istnienie w postanowieniu pktu 7.4 swoistej sankcji wobec leasingobiorcy w przypadku wypowiedzenia umowy przez leasingodawcę. Doręczenie wypowiedzenia podlegało postanowieniom pktu 8 o.w.u.l. zatem powodową stronę obciążał tego faktu. Ponieważ dowodu takiego

powódka nie przedstawiła, nie powstało zobowiązanie usprawiedliwiające wypełnienie weksla.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Bezsporną okolicznością jest wystawienie poręczenie przez pozwaną weksla niepełnego w celu zabezpieczenia zobowiązania G. Spółki cywilnej M.G. i B. G. z umowy leasingu przez G. Spółkę z o.o. oraz osobiście przez wymienione osoby fizyczne. Nie była kwestionowana również treść i znaczenie dla umowy Ogólnych warunków umowy leasingowej, w zakresie istotnym w sprawie, tj. uprawnienia leasingodawcy do jej wypowiedzenia z terminem 3 dni, m.in. w razie niezapłacenia należnej opłaty leasingowej lub innych należności w terminie 14 dni od daty wymagalności lub od chwili wezwania, gdyby data nie była wyznaczona. Skutki wypowiedzenia wielokrotnie omawiane w pismach procesowych, również w skardze kasacyjnej zostały wymienione w pkt 7.4.

Umowa stanowiąca dowód podstawowy oraz pisma procesowe stron dały podstawę Sądowi Apelacyjnemu do wyprowadzenia następujących wniosków w procesie wszczętym przez Spółkę - leasingodawcę :

Pozwanej przysługiwało prawo podnoszenia wszelkich zarzutów dotyczących nie tylko weksla ale i stosunku podstawowego, z którego wynikające zobowiązania były zabezpieczone, ponieważ weksel nie został „wprowadzony do obrotu”.

Ocena uprawnienia do uzupełnienia weksla przez wpisanie sumy zobowiązania została dokonana na podstawie umowy leasingu, niezależnie od uprawomocnienia się nakazu zapłaty w stosunku do G. Spółki z o.o. oraz drugiego poręczyciela.

Podnosząc w dniu 12 kwietnia 2004 r. zarzuty od nakazu zapłaty pozwana powoływała się na wypowiedzenie umowy leasingu i wydanie naczepy powódce z tych faktów wyprowadzając zarzut nieistnienia zobowiązania odnośnie do dalszych rat opłaty i bezzasadne uzupełnienie weksla. Dopiero w pismach z 12 listopada 2005 r. i 12 września 2006 r. podniosła zarzut niedoręczenia jej wypowiedzenia umowy oraz zarzut niewystąpienia przyczyny wypowiedzenia, a to ze względu na telefoniczną prolongatę terminu zapłaty, istotnej w sprawie, 32 raty.

Nieuwzględnienie zarzutu braku wypowiedzenia, Sąd Apelacyjny oparł na twierdzeniach pozwanej (zgodnych z twierdzeniami B. G.) zawartych w pismach powołanych i cytowanych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Twierdzenia te oraz odpis pisma wypowiadającego umowę leasingu wraz z potwierdzeniem nadania listu poleconego zostały uznane za dostateczny dowód (art. 229 i art. 231 k.p.c.) dla wykazania omawianej okoliczności.

Odrzucając skuteczność zarzutu o telefonicznym przedłużeniu terminu zapłaty 32 raty Sąd Apelacyjny odwołał się do postanowienia pktu 11.2 umowy zastrzegającego formę pisemną zmian pod rygorem nieważności.

Przytoczone ustalenia nie pozwalają uznać zasadności zarzutów naruszenia art. 493 § 1 i art. 495 § 3 k.p.c. Pierwszy ze wskazanych przepisów dotyczy obowiązków procesowych pozwanego i jego naruszenie nastąpiłoby, gdyby w zarzutach od nakazu zapłaty pozwana zgłosiła twierdzenia, zarzuty i przedstawiła dowody w celu wykazania, że nie istnieje zobowiązanie spółki, za którą poręczyła na wekslu. Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu wyroku stwierdził, że zarzudem zgłoszonym był brak odpowiedzialności wystawcy weksla (w konsekwencji również poręczycieli) ze względu na wygaśnięcie stosunku prawnego wynikającego z umowy leasingu, tymczasem umowa ta w razie wypowiedzenia przez leasingodawcę przewidywała wymagalność w zakresie opłat przyszłych.

Art. 495 § 3 k.p.c. ustanawia prekluzję dla twierdzeń, zarzutów i wniosków dowodowych obydwu stron, jednak nie niweczy uprawnienia sądu dopuszczenia dowodu z urzędu (art. 232 zd. drugie k.p.c.). Ocena zarzutu oparcia ustalenia Sądu drugiej instancji, dotyczącego doręczenia wypowiedzenia umowy, na niedopuszczalnych w postępowaniu odwoławczym dowodach, wymaga odwołania się do uzasadnienia zaskarżonego wyroku, wskazującego w sposób wyczerpujący (str. 4 i 5 uzasadnienia) podstawę tego ustalenia, mimo niezłożenia przez stronę powodową dowodu doręczenia pisma zawierającego wypowiedzenie. Ustalenie tego fragmentu stanu faktycznego nie podlega weryfikacji merytorycznej w postępowaniu kasacyjnym (art. 398³ § 3 k.p.c.), a zarzut naruszenia przepisów powołanych (art. 229 i 231 k.p.c.) nie został podniesiony twierdzenia wszystkich pozwanych (w tym pozwanej M. G.). Ponadto dowód ten dopuścił i przeprowadził

Sąd pierwszej instancji, dlatego zarzut naruszenia art. 495 § 3 k.p.c. przez Sąd Apelacyjny jest bezzasadny, a wobec braku innych zarzutów z tzw. drugiej podstawy kasacyjnej, Sąd Najwyższy nie dostrzega podstawy do uznania, iż w postępowaniu odwoławczym zostały naruszone istotne przepisy postępowania .

Niezależnie od braku odpowiedniej podstawy podważającej legalność czynności Sądu Okręgowego w zakresie zbierania „materiału dowodowego” nie można pominąć naruszenia art. 495 § 3 k.p.c. przez pozwaną ograniczającą zarzuty do wygaśnięcia wszystkich zobowiązań z umowy leasingu, przy czym podstawa kontraktowa roszczenia opartego formalnie na zobowiązaniu wekslowym została w pozwie wskazana. Późniejsze rozszerzenie zarzutów wywołało reakcje obronne drugiej strony i decyzję Sądu I instancji wyjaśnienia rzeczywistego stanu podczas rozprawy w dniu 12 września 2006 r.

Nieusprawiedliwiony jest zarzut naruszenia art. 483 § 1 k.c. Obciążenie leasingobiorcy obowiązkiem spłacenia wszelkich rat ustalonej opłaty nie może być oceniane jako zastrzeżenie kary umownej. Przemawia za tym wykładnia art. 483 § 1 k.c. dopuszczającego umowne określenie skutków niewykonania umowy w zakresie świadczeń niepieniężnych. Ponieważ zobowiązanie leasingobiorcy dotyczyło świadczeń pieniężnych, powoływanie tego przepisu jest bezskuteczne; art. 383 § 1 k.c. nie może być stosowany do świadczeń pieniężnych zarówno w zakresie powstawania zobowiązania dłużnika jak i oceny skutków nienależytego wykonywania.

Istotnym zarzutem jest naruszenie swobody umów, wyrażonej w art. 353¹ k.c. W świetle później wprowadzonego przepisu art. 709¹⁵ k.c. oraz zasad wyrażonych w art. 13 Konwencji Ottawskiej dotyczących leasingu międzynarodowego ale mogących służyć jako wzorzec prawidłowego rozkładu ryzyka między stronami powszechnych umów leasingu, norma ograniczająca swobodę kontraktową w chwili zawierania umowy mogła być wywodzona z art. 353¹ k.c.

W ocenie Sądu Najwyższego nie ma podstaw do generalnego uznania, że umowa nakładająca na leasingobiorcę ryzyko z tytułu nienależytego wykonania swego zobowiązania była nieważna od początku.

Ryzyko leasingodawcy wynikające z zaangażowania poważnych funduszy w nabycie lub uzyskanie sprzętu używanego w działalności gospodarczej, w okresie kiedy umowa ta nie była umowa nazwaną, jak i obecnie (art. 709¹⁵ k.c.) jest w części przerzucane na leasingobiorcę. Przed zmianą kodeksu cywilnego wprowadzającą ten typ umowy praktykowane było zamieszczanie surowych postanowień, tj. prawo wypowiedzenia w razie wątpliwej wypłacalności leasingobiorcy oraz obowiązek uiszczenia pozostałych opłat. Taki rozkład ryzyka, wyraźnie korzystniejszy dla leasingodawcy był jednak łagodzony uprawnieniem korzystającego do dalszego użytkowania przedmiotu leasingu oraz pośredniczenia w sprzedaży przedmiotu leasingu wybranemu przez siebie nabywcy, przy zachowaniu prawa do akceptacji ceny i zachowania prowizji. W skutkach ekonomicznych oznacza to, że opóźnienie spłaty którejkolwiek raty przez leasingobiorcę przerzucało na niego obowiązek jednorazowego zaspokojenia wierzyciela. Nie można uznać, że takie rozwiązanie jest sprzeczne z naturą umowy leasingowej, skoro aktualizowało się dopiero w razie nieterminowego spłacania rat opłaty, a stopień dolegliwości finansowych zależał od tego jak długo korzystający spełniał swoje świadczenia w sposób odpowiadający treści zobowiązania.

Odrzucając zarzut generalny – nieważności umowy pozostaje ocenić zindywidualizowany rozkład ciężarów i korzyści. Nie można wykluczyć oceny umowy pod kątem zasad współżycia społecznego w zakresie dopuszczającym zatrzymanie przez leasingodawcę korzyści uzyskanych wskutek ponownego oddania naczepy w leasing po zakończeniu używania przez leasingobiorcy z umowy nr [...], ale wymagałoby to aktywności strony pozwanej w sformułowaniu twierdzeń i wskazaniu dowodów. Tymczasem pozwana zgłosiła twierdzenie w piśmie z 12 listopada 2005 r. i powtarzała m.in. na rozprawie w 2006 r. że powódka osiągała takie korzyści, jednak nie poparła ich dowodami.

Okoliczności związane z oddaniem naczepy innemu kontrahentowi po wydaniu jej przez pozwaną Spółkę, należące do sfery faktycznej rozstrzygnięcia, nie znajdują również odzwierciedlenia w przytoczonej podstawie skargi kasacyjnej i muszą pozostać poza rozważaniami Sądu Najwyższego.

Nie znajdując usprawiedliwionej podstawy skargi kasacyjnej Sąd Najwyższy oddalił ją na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.